

Høringsnotat til Stortingets familie- og kulturkomité Prop 1 S (2021-2022) fra Kulturdepartementet

Abelia er foreningen for kunnskaps- og teknologibedrifter i NHO. Vi organiserer 2.700 virksomheter med nær 60.000 årsverk. Abelia har medlemmer innen blant annet IKT, rådgivning, utdanning, forskning og ideell sektor.

Norge står overfor store utfordringer. Internasjonal uro, en aldrende befolkning, press på offentlige utgifter og en krevende omstilling fra en ressursbasert til en kunnskapsbasert næringsstruktur. Hvordan vi løser disse utfordringene vil være avgjørende for å sikre framtidig velferd, sysselsetting og verdiskaping. Utenforskap i utdanning og arbeidsliv, blant annet som følge av rask digitalisering og teknologisk utvikling, er også en betydelig trussel for både sosial og økonomisk bærekraft.

Den viktigste politiske oppgaven i arbeidet for ideelle og frivillige virksomheter framover er derfor å bidra til at organisasjonene kan styrke sin rolle som problemløsere, på samme måte som de alltid har ledet an i utviklingen av velferdssamfunnet og drevet innovasjon for folkehelse, velferd, beredskap og demokrati.

Abelia mener at regjeringens forslag til statsbudsjett samlet sett prioriterer dette i for liten grad. Over flere budsjettkapitler er organisasjonslivet salderingsposter, mens det verken gis insentiver til økt grad av egenfinansiering eller tiltak for å styrke digitaliserings- og innovasjonstakten til ideell og frivillig sektor.

Kap. 315 Frivillighetsformål, post 70: Merverdiavgiftskompensasjon

Abelia vil rose regjeringen for å holde fast på målet om fullfinansiering av merverdiavgiftskompensasjon for frivillige organisasjoner. Ordningen sikrer organisasjonslivet stor grad av frihet og støtter opp om organisasjonenes egne formål og aktiviteter. Vi er imidlertid usikre på om den foreslåtte bevilgningen for 2023 er tilstrekkelig til at dette målet nås.

For grunnlagsåret 2021 ble det i 2022-budsjettet bevilget 1,9 mrd. kroner til ordningen, mens det viser seg at organisasjonene har søkt kompensasjon for i overkant av 2 mrd. kroner. Hvis avslagsprosenten holder seg på om lag samme nivå som tidligere, vil det medføre behov for en ekstrabevilgning i nysalderingen.

I grunnlagsåret 2022 forventes det et ytterligere økt kompensasjonsbehov, som følge av både en vesentlig prisvekst og generelt økt aktivitetsnivå etter pandemien. Det er derfor tvilsomt om 2 025 mill. kroner vil være tilstrekkelig til en fullfinansiering. Det er vanskelig å anslå endelig behov, men det er ikke urimelig å anta at det vil søkes kompensasjon for rundt 2,2 mrd. kroner i 2023.

Med utgangspunkt i at det er nær tverrpolitisk enighet om fullfinansiering og regelstyring av ordningen, er den enkleste måten å løse dette på, å markere posten som en overslagsbevilgning. Regjeringen varsler i stedet en gjennomgang av hele ordningen, som sendes på høring i løpet av neste år. Dette kan være gode grunner til en gjennomgang, men når målet uansett er fullfinansiering bør ikke regelstyring i seg selv kreve omlegging av hele systemet. Om målet nås gjennom regler eller budsjettssaldering vil ikke i seg selv ha betydning for utgiften over statsbudsjettet.

Ordningen for kompensasjon for kostnader som idrettslag og foreninger har til mva ved bygging av idrettsanlegg over kap. 315 post 82 er et viktig virkemiddel for å bidra til realisering av idrettsanlegg og for

bedre folkehelse. På samme måte bidrar aktiviteten i resten av det frivillige Norge til å oppnå sentrale sosiale mål, og en tilsvarende ordning bør realiseres for investeringer i øvrige bygg og anlegg som eies og driftes av ideelle og frivillige organisasjoner

Abelia foreslår:

- Kap. 315 post 70 økes til 2,2 mrd. kroner, og markeres som overslagsbevilgning.
 - Sekundært: Stortinget ber regjeringen i 2022 sikre at organisasjoner med rett på kompensasjon innvilges kompensasjon på 100 prosent av merverdiutgiftene i grunnlagsåret.
- Stortinget ber regjeringen innføre kompensasjon for merverdiavgift for investeringer i bygg og anlegg som eies og driftes av ideelle og frivillige virksomheter.

Stimuleringstiltak for digitalisering og innovasjon

Tilskuddsordningen som følge av covid-19 gav støtte til utvikling av digitale tilbud, men det finnes ingen permanent tilskuddsordning for investering i systemer og intern kompetansebygging. Abelia ber om at det opprettes en søknadsbasert ordning som i første omgang har en ramme på 10 millioner kroner. Et slikt bransjeprogram for digitalisering bør omfatte midler til investering i IKT-systemer, til innovasjon i nye digitale løsninger og tjenester, og til tiltak for kompetanseheving blant brukerne av tjenestene.

Manglende investeringer i oppgradering og utskifting av systemer gir økt sårbarhet- og sikkerhetsrisiko, høyere driftskostnader og redusert brukervennlighet. Midler til investering vil derfor bidra til en mer effektiv drift og til at mer av organisasjonenes disponible midler kan benyttes til formålet.

Abelia foreslår:

- Ny post under kap. 315: Digitaliseringstiltak for ideell og frivillig sektor - 10 mill. kroner.

Abelia har videre kommentarer til enkelte deler av statsbudsjettet som ikke direkte ligger under familie- og kulturkomiteens budsjettposter, men der komiteen har et overordnet ansvar for nasjonal politikk.

Skattefradrag for gaver til frivillige organisasjoner

I 2022-budsjettet ble grensen for maksimalt skattefradrag redusert fra 50 000 kroner, slik at en giver nå kun får skattefradrag for gaver inn til 25 000 kroner. Dette kuttet foreslår regjeringen å videreføre i 2023. Dette bidrar til å redusere organisasjonens evne til selvfinansiering, som blir et viktigere virkemiddel i trangere tider ettersom inntekter gjennom skattefradrag er billigere for staten enn direkte tilskudd. Abelia er svært bekymret for denne endringen, og mener fradraget snarere burde blitt økt – noe Finansdepartementet selv anslår ville hatt begrenset provenyeffekt.

Skattefradraget har fungert godt som insentiv til økte bidrag fra personer og næringsliv. I 2003 var det omtrent 280.000 givere som fikk skattefradrag på gaver for rundt 1 milliard kroner. I 2019 fikk 870.000 givere skattefradrag på gaver for over 4 milliarder kroner. Det har tatt lang tid å opparbeide en stigende trend. I 2022 ble det antatt at endringen ville gi 100 millioner kroner årlig i økte skatteinntekter. I år er anslaget redusert til 50 millioner kroner. Fortsatt betyr det potensielt over 200 millioner kroner i tapte gaveinntekter for ideelle og frivillige organisasjoner.

Skattefradragsordningen er ikke en skatteletteordning, men en ordning som sikrer omfordeling fra næringsliv og privatpersoner med god økonomi til sosiale formål i regi av ideelle aktører. Økte inntekter fra gaver stimulerer kjerneaktivitetene til mottakerne og gir økt handlefrihet til å arbeide for organisasjonenes formål.

Abelia foreslår:

- Skattelovens § 6-50 femte ledd endres slik at maksimalt fradrag for gaver settes til minst 50 000 kroner årlig.
- Stortinget ber regjeringen utrede en egen, høyere grense for gaver til frivillige organisasjoner fra selskap mv., for eksempel basert på definisjonen i skattelovens § 2-2 første ledd.

Flerårige tilskudd ved omlegging til søknadsbaserte ordninger

Stabilitet og forutsigbarhet i finansiering er avgjørende for de som drifter helse- og omsorgstjenester for utsatte grupper, som bl.a. rusomsorg og gatehospitaller. Denne forutsigbarheten utfordres når flere departementer foreslår å avvikle øremerkede tilskudd og flytte midlene til søkbare ordninger.

Vi er sterkt kritiske til måten dette gjøres på, uten forutgående dialog med berørte organisasjoner om omlegging av systemene. Mange av tiltakene som potensielt rammes, har over lang tid har bygd opp tilbud som er viktige bidrag til velferdssamfunnet. De har vært grundig vurdert, med omfattende dokumentasjon, og er langsiktige tiltak med ansatte og behov for forutsigbarhet. Selv med rask søknadsbehandling etter budsjettvedtaket er det verken mulig eller rimelig å innstille virksomheten på massiv nedskalering og oppsigelser på svært kort tid, eller å be etablerte brukere og pasienter finne andre alternativer.

I tillegg er det problematisk om man legger opp til at det blir viktigere å skrive gode søknader og rapporter, enn å ha langsiktige, gode tiltak. Det bidrar ikke til et mer effektivt velferdssamfunn at ressursene dyttes inn på administrasjon.

Eventuelle endringer må derfor gjøres som pilotordninger for flerårige tilskudd, med høy forutsigbarhet. Stortinget har gjennom eget vedtak bedt om slike flerårige tilskudd i 2015, og under behandlingen av Frivillighetsmeldingen i 2019 sluttet Stortinget seg til en ambisjon om å gjennomføre "pilotprosjekt med nokre tilskotsordningar som tek i bruk fleirårige avtalar." Vi ber komiteens medlemmer om å følge dette opp i behandlingen av statsbudsjettet som helhet.

Armlengdes avstand ved tildeling av tilskudd

Ordninger for offentlige tilskudd til sivilsamfunnet varierer stort fra departement til departement. I 2023-budsjettet har det vært gitt oppmerksomhet nullingen av dyrevelferdsorganisasjonen NOAH og organisasjoner knyttet til motstand mot atomvåpen, mens det under forrige regjering var et kontinuerlig spill om støtte til stiftelsen HRS. Det er vanskelig å forstå det som annet enn politisk motivert når enkeltorganisasjoner blir nullet eller gitt ekstrastøtte.

Dette illustrerer en farlig egenskap ved flere av støtteordningene til organisasjonslivet: Mottakerne er avhengige av å holde seg inne med makta. Det er det motsatte av hva ordningene burde motivere til, nemlig systemkritikk og fag- og demokratiutvikling.

Det er behov for å samordne regelverk og støtteordninger på tvers av departementer og formål. Tilskudd bør gis gjennom enkle og objektive kriterier der terskelen for å komme inn under ordningene ikke legges ved egne budsjettvedtak, og der støtten forvaltes med armlengdes avstand til politiske myndigheter og stemningsskifter i politikken. Det er avgjørende at en samordning skjer i samarbeid med organisasjonene, og Stortinget bør ta initiativ til en slik omlegging.